

מראי מקומות - ראש השנה

כא:

לעשות כן, אבל אם יש איזה סייג וצורך, מדוע לא יעשו כן אף לכתחילה.

וכתב שמזה למד הרמב"ם שבית דין יכולין לקדש החודש למפרע. וממילא אין צורך לחלל שבת כדי שיבואו עדים, כיון דאין בה סרך מצוה. ורק בזמן המקדש, שאם יבואו אחר כך עדים שוב לא יוכלו להביא מוסף של ראש חודש, בזה יש צורך לחלל שבת. וגם לענין ניסן ותשרי, שצריכין למהר לשלוח השלוחין, צריכין לחלל שבת ולהעמידו על דינו, אבל בלא זה סברו חכמים שיש לאסור חילול השבת, כיון שאין בזה צורך כל כך.

ג. בין שנראה בעליל וכו'

הקשה הפני יהושע, שכיון שחילול זה חידוש הוא, ואין לומדים אלא מכך שגילתה תורה בפירוש, מנין שמוותר לחלל אף שלא לצורך. וכתב, שיש לחוש שמא רק במקומם היה נראה בעליל, אבל במקום הקידוש אולי לא נראה בעליל, וגם זה חשוב צורך.

ד. מעשה שעברו יותר מארבעים זוג

יש לעיין, במה נחלקו רבי עקיבא ורבן גמליאל. עוד צריך להבין, האם משום סברא זו שנמצאת מכשילן לעתיד לבא מתירין איסור דאורייתא של חילול שבת. וביאר הערוך לנו שאכן לא היה כאן היתר לעשות איסור דאורייתא כדי שלא להכשילן, ורק לגבי איסור תחומין נחלקו רבן גמליאל ורבי עקיבא, שרבן גמליאל איסור תחומין דרבנן, ולכך הקילו בזה כדי שלא להכשילן לעתיד, ורבי עקיבא סובר שתחומין דאורייתא, ולכן אין להתיר איסור זה כדי שלא להכשילן לעתיד לבא. וראה עוד בטורי אבן (לקמן כה: סוף ד"ה למימרא) שמעשה זה לא היה כלל בשבת.

ה. חמשים שערי בינה נבראו בעולם וכו'

הרמב"ן בפתחת פירוש על התורה, ביאר ענין זה, שיש שער אחד של בינת המחצב בכוחו ותולדתו, ושער אחר בבריאת האדמה, וכן בבריאת האילנות וכו', ובכל אחד הוא שער של חכמה שאינו דומה לשער האחר, ומקובל בידם שהיו חמישים שערים. ואפשר ששער החמישים הוא בידיעת הבורא בלבד שלא נמסר לנברא. ואף שאמרו חמשים שערי בינה נבראו בעולם, על הרוב ידבר, והשער החמשים לא נברא.

א. על שני חדשים מחללין את השבת...

שבהן שלוחין יוצאין וכו'

פירש רש"י, כיון ששלוחין יוצאין, ממילא חדשים אלו חשובים הם, ומחללין עליהן שבת כדי שיבואו העדים. ובגמרא פירש רש"י שמחללין השבת כדי שיהיו השלוחין יכולין לצאת מיד. ובתוספות תמהו על זה, עיין שם, ולכן ביארו כדבריו במשנה שכיון שחדשים אלו חשובים, ממילא מחללין עליהן השבת. והבעל המאור (ה: בדפיו) פירש, שאין כוונת המשנה כלל לומר טעם לזה שמחללין השבת על שני חדשים אלו, אלא המשנה מונה שבחם של חדשים אלו, שמחללין עליהן את השבת, ושולחין עליהם שלוחים, ומתקנין בהן את המועדות.

ב. אמר ליה רבי יוחנן בן זכאי וכי יש קרבן

שיטת רש"י ותוספות בסוגייתנו היא, שמן התורה יכולין לחלל שבת על כל החדשים, ולרש"י הדרשה היא מהפסוק 'קודש' דהיינו קידוש בית דין, ו'אשר תקראו אותם במועדם' היינו שלא יעבור אותן זמן של הקידוש, ולתוספות הדרשה היא מכך שראש חודש נקרא 'מועד'.

ובחידושי הר"ן הקשה, שלפי זה מה תמה רבי יוחנן בן זכאי על מה שחללו השבת, הלא היו צריכין לחלל שבת על כל החדשים. ומזה הוכיח שרק בניסן ותשרי יכולים לחלל מדאורייתא בזמן שאין קרבנות. והלשון 'התקין', שמשמע שהיתה זו תקנה, ביאר הר"ן שלעולם הוא דין תורה ו'התקין' היינו דרש והתקין, שדרש טעמא דקרא, שהתורה אמרה שאפשר לחלל, והבין בטעם ההיתר לחלל או משום קרבנות או משום הימים טובים, אבל בשאר חדשים אסור מדאורייתא. גם בדברי רבינו חננאל משמע שמדאורייתא מותר לחלל בשאר חדשים רק בשביל הקרבן. ובהערות להגרי"ש כתב, שמן התורה יכולים לחלל שבת על כולם, אף כשאין קרבן, אלא שחכמים הפקיעו בשב ואל תעשה שלא לחלל כשאין קרבן, לפי שחששו לזלזול שבת, מאחר שאין ניכר לרבים הטעם שמחללין את השבת על העדות.

ובמנחת חינוך (ד: ג) נתקשה בזה, שאם התירה תורה לחלל השבת לפי שמצוה לקדש על פי הראיה, מדוע חכמים יאסרו, ולאיזה סייג עקרו מצוה מן התורה. ואם היה להם איזה סייג, מדוע בניסן ותשרי לא גזרו, ואם כדי שיחולו המועדים בזמנם, הלא הדין הוא 'אתם אפילו מוידין', ואף שלכתחילה יתכן שאין